

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kiuru, Hilla; Laulainen, Sanna; Valokivi, Heli

Title: Aktiivinen ikääntyminen kuntien vanhuspoliittisten ohjelmien retoriikassa

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittajat & Hallinnon tutkimuksen seura, 2024

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Kiuru, H., Laulainen, S., & Valokivi, H. (2024). Aktiivinen ikääntyminen kuntien vanhuspoliittisten ohjelmien retoriikassa. *Hallinnon tutkimus*, 43(1), 51-65. <https://doi.org/10.37450/ht.127218>

Aktiivinen ikääntyminen kuntien vanhuspoliittisten ohjelmien retoriikassa



Hilla Kiuru, Sanna Laulainen & Heli Valokivi

ABSTRACT

Active ageing in the rhetoric of municipal strategies for older people

In this article we study how active ageing is manifested in the rhetoric of municipal strategies for older people. Active ageing has been seen as a political solution for the challenges of ageing, which makes it important to analyze it in the context of policy documents. We study these strategies by applying Perelman and Olbrechts-Tyteca's new rhetoric. According to our results, active ageing can be seen as model ageing (Timonen 2016), and different features concerning activity are associated with ageing, while some features, such as fear of ageing and seeing older adults only as users of social and health services, are dissociated from ageing. The role of society is important in supporting active ageing with the help of age-friendly environment and services.

Keywords: active ageing, new rhetoric, municipal strategies for older people

JOHDANTO

Ikääntymispolitiikalla viitataan politiikkaan, jolla vaikutetaan ikääntyneiden palveluihin, eläkeisiin ja hyvinvointiin (Seppänen & Koskinen 2010). Suomen ikääntymispolitiikkaan ovat vaikuttaneet voimakkaasti vuonna 2013 voimaan tullut laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (ns. vanhuspalvelulaki) (980/2012) sekä Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) ja Kuntaliiton tekemät laatusuositukset (2001; 2008; 2013; 2017; 2020). Laatusuositus tukee vanhuspalvelulain toimeenpanoa (Sosiaali- ja terveysministeriö & Kuntaliitto 2020, 9), turvaa vaikuttavia palveluita, niiden arviointia ja kehittämistä, ja hyvää ikääntymistä ikäystävällisessä yhteiskunnassa (STM 2022).

Vanhuspalvelulain viides pykälä velvoittaa kunnat, ja vuoden 2023 muutos myös hyvinvointialueet, laatimaan ohjelman ikääntyneiden tukemiseksi (5 §, 980/2012, 5 §; 5 §, (28.10.2022/876)). Vanhuspoliittiset ohjelmat ovat olleet Ahosolan (2018, 24) mukaan valtakunnallisen informaatio-ohjauksen keskeisenä kohteena. Lain mukaan ohjelmassa pitää painottaa kuntoutusta ja kotona asumista. Siinä pitää esittää toimenpiteet liittyen sekä ikääntyneiden toimintakykyyn, terveyteen, hyvinvointiin, itsenäiseen suoriutumiseen että omaishoidon ja palvelujen kehittämiseen. Ohjelmassa on arvioitava sekä ikääntyneiden hyvinvointia että palveluja ja niiden tarpeeseen vaikuttavia asioita, ja määritettävä yhteistyö esimerkiksi järjestöjen ja yritysten kanssa. Siinä on määriteltävä tavoitteet, toimenpiteet, vastuutahot sekä voimavarat ”ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä ikääntyneelle väestölle tarjottavien palvelujen määrän ja laadun kehittämiseksi”. (5 §, 980/2012.) Kun lakia alettiin luonnostella, vanhuspalveluissa oli menossa rakenteellinen muutos, jossa painotus oli siirtymässä avo- ja kotihoitoon sekä markkinaehtoisuuteen ja perheen vastuuseen. Palvelujen tasossa, saatavuudessa ja maksuissa oli alueellisia eroja. Niukkuus vanhuspalvelujen rahoituksessa kasvoi johtuen heikkenevästä taloustilanteesta ja väestön ikääntymisestä. (Hoppania ym. 2017, 228.) Vanhuspalveluilla on yritetty saavuttaa parempaa hoivaa säätelyn kautta, mutta Hoppanian (2015, 170) mukaan muutoksia vanhustenhoitoon ei ole juuri saavutettu, koska keskustelua on hallinnut näkemys rahan riittämättömyydestä.

Tässä artikkelissa tarkastelemme kuntien vanhuspoliittisia ohjelmia aktiivisen ikääntymisen näkökulmasta hyödyntäen retorista analyysia. Ymmärrämme aktiivisen ikääntymisen diskurssina eli puhetapana, joka vaikuttaa tapamme hahmottaa sopiva tapa ikääntyä, ikään kuin ikääntymisen mallina (Timonen 2016; ks.

Bacchi 2000). Väestön ikääntyessä yhteiskunnissa kasvaa huoli siihen liittyviin haasteisiin kuten palvelujärjestelmien kestävyys (van Dyk 2014, 93). Ikääntymiseen liitetäänkin usein yhteiskuntien kestävyys liittyvä huolipuhe eli alarmistisuus (Katz 1992; Karisto 2020, 54–55). Ratkaisuna tähän huoleen voidaan nähdä Euroopassa ja Maailman terveysjärjestön ikääntymispoliittisissa ohjelmissa 1990-luvun lopulta alkaen sovellettu aktiivisen ikääntymisen politiikka, jossa ikääntyneiden odotetaan osallistuvan niin fyysisiin kuin sosiaalisiin aktiviteetteihin (Lassen & Jespersen 2017, 143). Koska aktiivinen ikääntyminen on merkittävässä asemassa Euroopassa niin ikääntymiseen liittyvässä tieteilisessä keskustelussa kuin politiikassakin (López-López & Sánchez 2020, 406; Foster & Walker 2021), on sen esiintymistä merkityksellistä tutkia suomalaisissa poliittisissa ohjelmissa. Koska kuntien vanhuspoliittiset ohjelmat ovat kansallisen ohjauksen kohteena, niitä voidaan siten pitää kansallisen politiikan juurruttajina kuntatasolle (Ahosola 2018, 24). Poliittisten ohjelmien tarkempi retorinen analyysi on perusteltua, koska kielellä ja tekstillä on diskursiivista voimaa muovata niiden kohteena olevat asiat tietynlaisiksi ja siten rajoittaa kykyämme nähdä ne muilla tavoin (Bacchi 2000). Retorisella analyysillä on mahdollista avata sitä, miten tiettyjä versioita todellisuudesta pyritään vakuuttamaan yleisölle (Jokinen 1999b, 126).

Tutkimuksemme lisää tietoa aktiivisen ikääntymisen ilmenemisestä kuntien vanhuspoliittisissa ohjelmissa. Hallintotieteellisen tutkimuksen näkökulmasta artikkelimme lisää tietoa siitä, miten informaatio- ja normiohjauksen avulla kansallisin laein ja suosituksin ohjataan paikallistasoa (Hansson 2002, 15; Jalonen 2008), ja miten myös kansainväliset käsitteet siirtyvät kuntatasolle. Kontribuoiemme julkisen hallinnon tutkimukseen tarkastelemalla vanhuspoliittisia ohjelmia, niiden muotoa ja vakuuttavuutta retoriikan keinoin. Tutkimuskysymyksemme on: millaisin retorisin keinoin aktiivinen ikääntyminen ilmenee kuntien vanhuspoliittisissa ohjelmissa? Lisäksi pohdimme, mitä tästä seuraa.

AKTIIVISEN IKÄÄNTYMISEN MÄÄRITTELY

Vaikka aktiivinen ikääntyminen on käsitteenä suosittu, siltä puuttuu yhteisesti hyväksytty

määritelmä (Hasmanová Marhánková 2017), ja se on saanut erilaisia painotuksia eri kansainvälisten järjestöjen julkaisuissa. WHO:n yhteiskunnallista tuottavuutta ja terveyttä korostava määritelmä on vähitellen erkaantunut Euroopan Unionin ja Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD:n) työuraa ja taloutta korostavasta linjasta. EU taas yrittää siirtyä lähemmäksi WHO:n tulkintaa ja kauemmaksi OECD:n painotusta korostamalla elämäntilanteen ajattelua ja laajaa ymmärrystä osallistumisesta – EU:n tulkinta aktiivisesta ikääntymisestä sijoittuu WHO:n ja OECD:n väliin. (López-López & Sánchez 2020.) Aktiivinen ikääntyminen kuuluu positiivisen ikääntymisen paradigmaan, jossa ikääntyneet nähdään yhteiskunnan resurssina (Foster & Walker 2015, 83; Álvarez-García ym. 2018). Positiiviseen ikääntymiseen kuuluvat myös seuraavat käsitteet: kapeimmin määriteltynä taloudelliseen tuottavuuteen viittaava tuottava ikääntyminen (Hinterlong ym. 2001, 5; Leinonen 2007, 296), mahdollisimman vähäisestä sairastelusta, korkeasta fyysisestä ja kognitiivisesta toimintakyvystä ja aktiivisesta otteesta elämään koostuva onnistunut ikääntyminen (Rowe & Kahn 1997, 433), sekä sairauden ja vammojen puutteeseen ja toiminnallisuuteen viittaava terve ikääntyminen (Fernández-Ballesteros, Molina ym. 2013, 85, 98–99). Osa tutkijoista käyttää näitä erillisinä, toiset taas synonyyminomaisesti. Käsitteitä yhdistää moniulotteisuus ja -kerroksisuus. (Fernández-Ballesteros, Robine ym. 2013.) Niillä on pyritty tukemaan ja ohjaamaan niin yksilöitä hyvän ikääntymisen saavuttamisessa kuin myös yhteiskuntia ikääntymisen haasteiden kuten heikentyvän huoltosuhteen ratkaisemisessa. Näitä käsitteitä voidaan pitää paitsi kuvaavina myös normatiivisina. (Ehni ym. 2018, 261–262.)

Aktiivisuuden on nähty mahdollistavan keski-ikäisen elämäntavan jatkumisen ikääntyneenäkin. Vastakkainen näkemys tälle on ollut kriittisen gerontologian näkemys aktiivisesta ikääntymisestä uusliberalismin kehystämänä ja ulosulkevana. (van Dyk 2014, 93–95.) Uusliberalismikritiikkiin liittyy yksilönvastuun kasvaminen ikääntyessä (Mendes 2013). Kriittinen gerontologia koostuu monista teoreettisista näkökulmista, esimerkiksi Michel Foucault'n ja Karl Marxin innoittamista näkemyksistä (van Dyk 2014, 100–101). Se on Katzin (2005a, 85)

mukaan tuonut uusia yhteiskuntatieteellisiä ja humanistisia näkökulmia ikääntymisen tutkimukseen ja näin haastanut ja laajentanut sitä.

Aktiivisuuden korostaminen on vastapainoa huoli- ja taakkapuheelle (Karisto 2020, 57) ja vastakohta ajatukselle ikääntyneiden luonnollisesta irtautumisesta yhteiskunnasta (Cumming & Henry 1961). Aktiivisen ikääntymisen diskurssin myötä on otettu itsestäänselvyytenä se, että kaikki haluavat ja voivat olla aktiivisia, jolloin rajoitteille, hauraudelle (Jensen & Skjøtt-Larsen 2021), luokalle, sukupuolelle (Timonen 2016, 1–3), kulttuuriselle taustalle ja marginaaliselle asemalle (Ranzijn 2010) voidaan jäädä sokeiksi.

Tulkintamme aktiivisesta ikääntymisestä perustuu tutkimuskirjallisuuden lisäksi WHO:n ohjelman odotukseen aktiivisesta ikääntymisestä, eli terveyden, osallisuuden ja turvallisuuden edistämiseen (2002, 12), Euroopan komission vastuullisuutta omasta elämästä ja mahdollisuuksien mukaan osallisuutta talouteen ja yhteiskuntaan painottavaan näkemykseen (EurWORK. European Observatory of Working Life 2018), sekä aktiivisen ikääntymisen indeksin eri aktiivisuusindikaattoreihin, kuten työllisyyteen ja elinikäiseen oppimiseen (AAI, Active Ageing Index Home 2021). Myös aktiivisen ikääntymisen sukulaiskäsitteet, eli tuottava ikääntyminen (Leinonen 2007), onnistunut ikääntyminen (Rowe & Kahn 1997) ja terve ikääntyminen (WHO 2017) ovat vaikuttaneet tulkintaamme. Näiden pohjalta ymmärrämme aktiivisen ikääntymisen sisältävän seuraavia asioita: työuran pidentäminen, vapaaehtoistyö, terveelliset elämäntavat, kotona asuminen, ikääntymiseen varautuminen, läheisten hoivaan osallistuminen, teknologian käyttäminen, yhteiskunnallinen aktiivisuus, elinikäinen oppiminen ja harrastaminen. Myös esteettömyys, ikäystävällisyys ja kuntouttava työote liittyvät aktiiviseen ikääntymiseen. Näiden pohjalta tarkastelimme aktiivisen ikääntymisen esiintymistä aineistosta. (mm. WHO 2002; Timonen 2016; Lassen & Jespersen 2017; AAI, Active Ageing Index Home 2021.)

AINEISTO JA METODI

Kuntien vanhuspoliittiset ohjelmat voidaan nähdä strategiateksteinä, jotka eivät ole mitä tahan-

sa tekstejä, vaan voimakkaita viestinnän välineitä (Vaara ym. 2010, 699). Näissä strategioissa aktiivisuutta voidaan ajatella yhtenä ratkaisuna ongelmaan, joka ohjelmissa näkyy, eli ikääntymiseen ja palvelujen järjestämisen haasteeseen (ks. van Dyk 2014, 93). Aikaisemmassa tutkimuksessa kuntien vanhuspoliittisista ohjelmista aktiivisuuden korostumisesta on saatu viitteitä (Ahosola & Henriksson 2016; Keskitalo-Foley & Naskali 2016). Onkin tärkeää analysoida tarkemmin, miten aktiivisuuden tarvetta vakuutetaan retorisesti.

Tämän tutkimuksen aineistona ovat neljän kunnan vanhuspoliittiset ohjelmat. Valitsimme nämä ohjelmat 26 eri kokoisen ja eri puolilla Suomea sijaitsevan kunnan tai kuntayhtymän ohjelmien joukosta. Keräsimme ohjelmat Google-hakuselaimen avulla syyskuun 2020–2021. Hakiessamme ohjelmia käytimme erilaisia hakusanoja, esimerkiksi vanhuspoliittinen strategia, ikäpoliittinen ohjelma ja ikääntymispoliittinen strategia.

Aloitimme analyysin viemällä kaikki 26 tekstiä Atlas.ti-ohjelmaan ja tallentamalla tietoja niistä Exceliin, johon kirjasimme nimen, voimassaolovuodet, kunnan/kuntayhtymän- ja maakunnan nimen, aktiivisuuteen liittyviä asioita ja muita havaintoja ohjelmista. Koodasimme kaikista ohjelmista kaikki yleisöön, puhujaan (Perelman 1996, 16–27) ja aktiivisuuteen liittyvät tekstit, hahmottaaksemme ohjelmia yhdistäviä ja erottavia tekijöitä.

Havaitsimme ohjelmien olevan joko geneerisiä (11 ohjelmaa) tai erottuvia ohjelmia (15 ohjelmaa). Geneerisissä ohjelmissa ohjelman tuottajan erityispiirteet eivät juuri tulleet esille, vaan niissä kerrottiin suoraviivaisemmin ikääntymiseen liittyvistä luvuista, palveluista ja tavoitteista. Paikallisuutta korostavissa ja erottuvissa ohjelmissa taas kunnan tai alueen oma visio ja paikallisuus saattoivat näkyä värikkäästikin. Koska ohjelmat ovat melko pitkiä, noin 20–70 sivuisia, valitsimme neljä esimerkkiohjelmaa, kummastakin ryhmästä kaksi, tarkempaan retoriiseen analyysiin (taulukko 1 ja kuvio 1). Koska halusimme analysoida mahdollisimman erilaisten kuntien ohjelmia, valitsimme erottuvista ohjelmista tarkempaan analyysiin pienen, harvaanasutun kunnan Keski-Suomesta, Hankasalmen, ja ison yliopistokaupungin Pohjanmaalta, Vaasan. Geneerisistä ohjelmista valitsimme keski-

Taulukko 1. Analysoidut ohjelmat

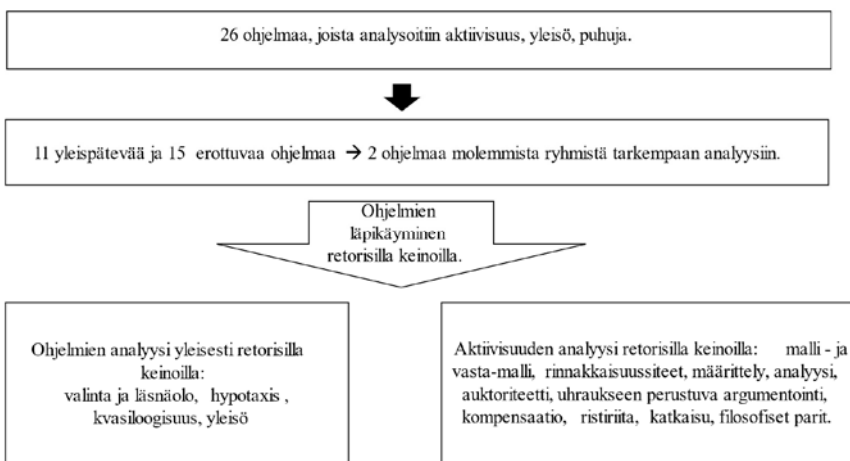
Kunta	Ohjelman nimi	Julkaisuvuosi/ voimassaolovuodet	Pituus (sivua)
Hankasalmi	Täysipainoinen ja turvattu vanhuus Hankasalmella. Vanhuspalvelujen strategiset linjaukset vuoteen 2030.	Vuoteen 2030	64
Tornio	Tornio – ikäihmisille hyvä paikka elää, asua ja osallistua. Ikääntymispoliittinen strategia.	Julkaistu vuonna 2014. 2014–2017	41
Vaasa	Vaasan kaupungin suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi – Ikäystävällisyyden toimenpideohjelma vuosille 2020–2025	2020–2025	62
Vantaa	Vantaan ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma 2018–2022	2018–2022	18

kokoisen kunnan Lapista, Tornion ja suuren kunnan Uudeltamaalta, Vantaan. Koska analysoimme tarkasti ohjelmia vain neljä kappaletta, voidaankin puhua enemmän tulosten siirrettävyydestä ja ymmärryksen syventämisestä yleis-tettävyyden sijaan.

Käytimme näiden neljän ohjelman analyysissa menetelmänä Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan uutta retoriikkaa (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971; Perelman 1996). Retorisen analyysin avulla voidaan tutkia yleisön muodostamista ja ymmärtää, miksi jotkut politiikat ovat erityisen suosittuja ja miten tämä suosio näkyy poliittisissa teksteissä (Winton 2013). Sen avulla voidaan tarkastella erilaisia retorisia keinoja vaikuttaa yleisöön (Kakkuri-Knuuttila 1998, 239). Uusi retoriikka on kuvailevaa, ja se keskittyy analysoimiseen (mt., 241), tekstin yleisöön ja retoristen keinojen tarkasteluun (Jokinen 1999a, 50). Tekstin sisältöä ja muotoa ei nähdä erillisinä vaan toisiinsa limittyneinä. Esimerkiksi se, missä järjestyksessä asiat esitetään, voidaan

ymmärtää osana sisältöä, jolla lukijaa pyritään vakuuttamaan. (Summa 1998, 65.) Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan uudessa retoriikassa analyysi jakautuu kahteen osaan: premissien eli argumentaation lähtökohtien hahmottamiseen ja argumentaatiotekniikoiden tarkasteluun – premissien valinta ja esittäminen ovat kuitenkin myös osa argumentaatiota (Descamp 2007, 132, 160). Avaamme käyttämiemme retoristen keinojen sisältöä tarkemmin tulosluvuissa.

Kirjasimme jokaisesta ohjelmasta käytetyt retoriset keinot, esimerkit niistä, ja johtopäätökset näiden pohjalta. Kaikki Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan mainitsemat retoriset keinot eivät esiintyneet ohjelmissa. Raportissamme keskitymme sekä niihin retorisiin keinoihin, jotka parhaiten kuvasivat ohjelmia kokonaisuudessaan, että niihin, joiden kautta aktiivisen ikääntymisen diskurssi erityisesti esiintyi (kuvio 1). Havaitsimme retorisissa keinoissa päällekkäisyyttä, kun useampi retorinen keino sopi samaan aineistokatkelmaan (taulukko 2).



Kuvio 1. Analyysi

Taulukko 2. Esimerkki retorisesta analysista

Esimerkki	Analyysi
<p>”Mahdollisimman terveen ja toimintakykyisen ikääntymisen turvaaminen on tärkeimpiä varautumistoimia ikääntyvässä Suomessa. Suomen ikäpolitiikan yleinen tavoite on lisätä ikäihmisten hyvinvointia tukemalla terveyttä ja toimintakykyä, antamalla tukea muuttuvissa elämäntilanteissa ja vahvistamalla sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. Ikääntyneiden itsenäistä elämää, toimintakykyä ja osallisuutta tuetaan ensisijaisesti heidän omassa asuinympäristössään. Ikäpolitiikan keskeisiä arvoja ovat tasa-arvo, itsemääräämisoikeus, taloudellinen riippumattomuus ja osallisuus.” (Tornio, 2)</p>	<p><i>Malli ja vastamalli:</i> Tekstistä on havaittavissa aktiivisen ikääntymisen malli, puhutaan terveestä ja toimintakykyisestä ikääntymisestä. <i>Kompensaatio:</i> Tekstissä puhutaan tukemisesta, turvaamisesta, hyvinvoinnin lisäämisestä – ikääntyneitä tuetaan ulkoapäin aktiivisuudessa. Tätä kautta on nähtävissä myös <i>filosofinen pari:</i> aktiivisuus ja palvelut, eli ikääntyneiltä odotetaan itsenäistä elämää, mutta tässä myös tuetaan heitä. <i>Rinnakkaisuusiteet:</i> ikääntyneet ja heihin liitetyt piirteet: itsenäisyys, terveys, toimintakyky.</p>

TULOKSET

Neljän kunnan vanhuspoliittisten ohjelmien retorisen analyysin tulokset esitellään viidessä alaluvussa, joista ensimmäisessä kerromme siitä, millaisia ohjelmat ovat yleisesti uuden retoriikan keinojen näkökulmasta. Loput alaluvut keskittyvät aktiivisen ikääntymisen diskurssiin. Tarkastelemme, miten aktiivisen ikääntymisen ideaali kiinnitetään retorisin keinoin ikääntymiseen ja miten kunnan ja ikääntyneen ihmisen välistä vastuunjako rakennetaan. Sitten käsittelemme ohjelmissa esiintyviä ristiriitoja liittyen aktiiviseen ikääntymiseen, ja sitä, miten ohjelmissa erotetaan ikääntymiseen kuuluvat ja siihen kuulumattomat asiat ja korostetaan ikääntyneiden moninaisuutta. Retoriset keinot on korostettu tekstissä kursivoilla.

Vanhuspoliittiset ohjelmat uuden retoriikan näkökulmasta

Vanhuspoliittiset ohjelmat ovat intertekstuaalisia, eli ne rakentuvat ja ovat vuorovaikutuksessa aiempiin teksteihin (Siltaja & Vehkaperä 2011, 210), tässä tapauksessa kansallisiin ja kansainvälisiin ohjelmiin, suosituksiin ja vanhuspalvelulakiin. Ne vaikuttavat siihen, mitä asioita ohjelmissa tuodaan esille. Perelmanin (1996, 41–45) mukaan puhuja tekee aina *valinnan* suhteessa siihen, mitä nostaa esille eli *läsnä oleviksi*. Läsnäoloon liittyy valinnan lisäksi se, miten jokin asia esitetään ja kuinka tiettyä asiaa vahvistetaan suhteessa toisiin (Atkinson ym. 2008, 360). Tarkasteltaessa mistä ohjelmat koostuvat

huomataan, että ne mukailevat vanhuspalvelulain alkuperäisen viidennen pykälän (980/2012, 5 §) ohjeistusta liittyen ohjelmaan, vaikka Hankasalmen ohjelmassa ei mainita eksplisiittisesti vanhuspalvelulakia.

Vaikka analysoitujen neljän ohjelman välillä on jonkin verran vaihtelua, niitä voidaan kuvata käsitteellä *hypotaxis*, joka luo viitekehyksen sekä ohjaa ja rajaa lukijaa tekstin tulkinnassa (Perelman & Olbrechtsh-Tyteca 1971, 158). Ohjelmat ovat rakenteeltaan hyvin samanlaisia, mikä tukee aikaisempaa tutkimusta aiheesta (Möttönen & Kettunen 2015).

Ohjelmissa esitellään taustatietoja, arvoja ja palveluita ja kaikkien ohjelmien lopussa on taulukkoitu tavoitteet ja toimenpiteet. Vaihtoehtoisia tulkintoja, skenaarioita tai suunnitelmia ei juuri esitetä (Saariketo 2013, 272; Möttönen & Kettunen 2015, 134). Poikkeuksena tästä voidaan pitää Hankasalmen ohjelmassa esiteltyjä vaihtoehtoisia palvelurakennemalleja, joista kuitenkin yhtä pidetään ideaalina. Ohjelmassa myös pohditaan palvelujen järjestämisen mahdollisuuksia haja-asutusalueilla ja taajamissa. Ohjelmat ovatkin tietyllä tapaa väistämättömiä, ne etenevät suoraviivaisesti kohti tavoitteiden ja toimenpiteiden muodostamista. Niiden todellisuus on tarkkaan rajattu esimerkiksi vanhuspalvelulain vaikutuksesta, joka asettaa ohjelmille tarkat reunaehdot. Näin ollen niitä voidaan pitää *kvasiloogisina* argumentaatiotekniikaltaan. Kvasiloogiset argumentit saattavat näyttää loogisilta kuitenkin olematta sitä täysin. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 193; Perelman 1996, 62.) Niissä pyritään tyypistämään argumentaa-

tion kohde ikään kuin laboratorio-oloihin vaihtoehtoisten arviointikriteereiden, tulkintojen ja erilaisten ympäristötekijöiden huomioimisen sijaan (Kuusisto 1998, 280). Näin voidaan esittää kuvattava ilmiö tietynlaisena (Puro 2006, 133). Argumentti ikään kuin asetetaan tiettyyn malliin tarvittavaa tietoa supistamalla (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 193–194).

Analysoitavana olleiden vanhuspoliittisten ohjelmien yleisönä on useita tahoja. Näihin kuuluvat kunnat toimialoineen, työntekijöineen ja päättäjineen, joille kerrotaan vanhuspalvelulain mukaisesti tehtävistä toimista ja niiden vastuista. Ikääntyneitä, omaisia, kuntalaisia, järjestöjä ja vanhusneuvostoja voidaan toisaalta ajatella tiettyistä tahoista koostuvina erityisyleisöinä. Yksi erityisyleisöistä (Summa 1998, 67–68) on julkinen valta, jota puhutellaan viittaamalla vanhuspalvelulain odotuksiin, kansalliseen ikääntymispolitiikkaan tai hallitusohjelmaan. Tämän voidaan tulkita viestittävän suositusten ja lakien noudattamisesta. Voidaan myös puhua universaaliyleisöstä, jolla Perelman (1996, 16–27; Summa 1998, 67–69) tarkoittaa jokaista ”arvoselukykyistä ihmistä”.

Aktiivisen ikääntymisen malli ohjelmissa

Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan argumentatiiviset tekniikat voidaan luokitella yhdistäviin ja erottaviin tekniikoihin, joista ensimmäiset yhdistävät ilmiöitä ja jälkimmäiset taas jakavat maailmaa eri kategorioihin (Perelman 1996, 58; Godin 1997, 867; Kakkuri-Knuutila 1998, 250; Onkila 2017, 145). Yhdistäviin tekniikoihin kuuluvat todellisuuden rakennetta luovat suhteet, joihin liittyy *malli- ja vastamalli* (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 350–371; Perelman 1996, 125–128; Sellnow & Brand 2001). Niistä ensimmäisellä kuvataan toivottua toimintaa ja jälkimmäisellä epätoivottua (Kuusisto 1998, 284). Analysoituissa vanhuspoliittisissa ohjelmissa on nähtävissä aktiivisen ikääntymisen malli (Timonen 2016), josta tuodaan esiin osallistuminen kulttuuriin ja opistojen (kansalais-, aikuis- ja työväenopistot) tarjontaan, elinikäinen oppiminen, terveelliset elintavat, toimintakyky, hyvinvointi, itsenäinen suoriutuminen, omien voimavarojen hyödyntäminen, terveys ja mielenterveys. Liikunnan tärkeys näkyi esimerkiksi Vantaan ohjelmassa:

Elämäni eläkevuodet on eläkkeelle jääneille tai lähiaikoina eläkkeelle jääville henkilöille tarjottu kokonaisuus, jossa herätellään kiinnostusta omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen. Liikuntapalvelut järjestää ohjattuja yhteislenkkejä eli kauppaeskuskävelyitä yhteistyössä kauppaeskus Jumbon ja viihdekeskus Flamingon kanssa. Kauppaeskuskävelyitä järjestetään kerran kuussa. Kävelyt ovat maksuttomia ja ne soveltuvat erityisesti seniori-ikäisille. Kävelyn lomassa jumpataan, venytellään ja harjoitetaan tasapainoa. (Vantaa, 11)

Vastuuta omasta hyvinvoinnista ja terveydestä tuodaan esiin:

Ikäihmiset vastaavat omasta hyvinvoinnistaan ensisijaisesti itse ja lähiverkkonsa avulla ja käyttävät samoja palveluja kuin muutkin kuntalaiset. Omien voimavarojen ja toimintakyvyn heikentyessä heille nimetään vastuuhenkilö turvaamaan arjen toimintakykyä ja palvelujen saantia. Palvelujärjestelmän tehtävänä on tukea ja ohjata ihmisiä kantamaan vastuuta omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan. Toimintakyvyn ylläpitämisessä tulee hyödyntää tutkittua tietoa. (Tornio, 23)

Aktiivinen ikääntyminen esiintyy myös seuraavien piirteiden kautta: osallisuus, kotona asuminen, työskentely, vapaaehtoistyö, omaishoito ja omaisten osallistuminen ikääntyneiden hyvinvointiin. Myös teknologian käyttö, harrastukset ja järjestötoiminta, sosiaalisuus, ikäystävällisyys, luennoille ja juhliin osallistuminen, turvallisuus, valinnanvapaus, palvelukeskuksissa asuvien ikääntyneiden aktiivointi, ja ylipäätään aktiivisuuden tukeminen palveluin kuuluvat aktiivisuuden malliin. Vähävaraiset ja yksinäiset ikääntyneet huomioidaan ohjelmissa. Jos taas ikääntyneiden taloudellinen tilanne sen mahdollistaa, sitä voidaan hyödyntää yksilön vastuuta kasvatamalla suhteessa palvelujen hankkimiseen:

Vanhusten taloudellisen tilanteen paranemisen mahdollistaa ”omarahoitussuuden” lisääntymisen palveluja hankittaessa (Hankasalmi, 20)

Aktiivinen ikääntyminen liitetään ohjelmissa ikääntymiseen eli aktiivisuusteot asetetaan ikääntyneen ihmisen kanssa *rinnakkaisuussiteeseen* (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 293–305). Aktiivisuudesta tehdään näin tavoite ja ikääntymisen malli (Timonen 2016).

Kvasiloogisuuteen, eli todellisuutta kaventavaan argumentointiin liittyvää *määrittelyä* (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 193–194, 210–214; Kuusisto 1998, 280) esiintyy runsaasti kaikissa neljässä ohjelmassa. Aktiivisen ikääntymisen voi nähdä sisältyvän näihin määritelmiin, kun kerrotaan esimerkiksi terveyspalveluista ja samalla kotona asumisen tavoitteesta. Voidaan ajatella, että aktiivisuuteen kuuluvasta kotona asumisesta tulee väistämätön seuraus ja tavoite myös terveyspalvelujen suhteen.

Terveyspalvelujen ikääntyneitä väestöä koskevat palvelut sisältävät terveysasemapalvelut, kuntoutuksen ja päihdepalvelut. Iäkkäiden henkilöiden toimintakykyä edistetään ja ylläpidetään sairauksia ennaltaehkäisemällä, suunnitelmallisella hoidolla ja kuntoutuksella. Tavoitteena on, että iäkäs henkilö voi asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. (Vantaa, 6)

Osa määritelmistä voidaan nähdä *normatiivisina määritelmänä*, jotka ohjaavat määriteltävän termin käyttöä (Næss 1953, 144–168; Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 210; Perelman 1996, 71) tai *analyyseina*, jotka ohjaavat, vievät ohjelmaa tiettyyn suuntaan ja sysäävät siten syrjään muita tulkintoja (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 214–215; Perelman 1996, 73). Tällaisena normatiivisena määritelmänä voidaan pitää esimerkiksi kolmannen iän määrittelyä ja siihen liitettyä aktiivisuutta ja liikuntapalveluissa esiintyvää vahvaa liikunnan harrastamisen normatiivisuutta. Kirjastopalveluihin ohjataan esteettömyydellä, tarjoamalla mahdollisuutta tietokoneopastukseen ja vapaaehtoistoimintaan. Aikuisopistoon kannustetaan esimerkiksi ikääntyneille sopivilla aikatauluilla. Seuraava katkelma voidaan nähdä normatiivisena ja ohjaavana määritelmänä, jossa palveluista kertomisen lisäksi pyritään ohjaamaan tietynlaiseen toimintaan:

Kirjastossa voi iäkkäämpikin ihminen myös työskennellä vapaaehtoisena, esimerkiksi koululaisten läksyapuna. (Vantaa, 12)

Mitä tulee ikääntyneiden ihmisten osallisuuteen, vanhusneuvostot ovat tässä olennaisessa roolissa. Ne on huomioitu myös lainsäädännössä (980/2012, 11 §).

Vanhusneuvosto voi myös aktivoida iäkkäitä käyttämään omia voimavarojaan itsensä ja yhteisön hyväksi. (Vaasa, 22)

Vanhusneuvostot esiintyvät jonkinlaisessa *auktoriteettiasemassa* erityisesti Vaasan ohjelmassa, jossa vanhusneuvoston arvio ohjelmasta myös kritisoi kaupungin ohjelmaa (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 305–310). Toisaalta niitä myös valtautetaan esimerkiksi silloin, kun puhutaan tavoitteesta vahvistaa vanhusneuvostojen roolia.

Kunnan ja ikääntyneen vastuunjako

Vanhuspoliittisissa ohjelmissa näkyy aktiivisuuteen liittyvä ympäröivän yhteiskunnan merkitys. Aktiivisuus ei jää pelkästään yksilön vastuulle (Kiuru 2022), kuten seuraavassa katkelmassa käy ilmi:

Ikääntyneille suunnatut toiminnot ja palvelut edesauttavat ikääntyneen omaehtoista suoriutumista ja laadukasta elämänhallintaa. (Vaasa, 15)

Yhteiskunnan tarjoaman tuen merkitys näkyy seuraavien retoristen keinojen avulla: *uhraukseen perustuva argumentointi* (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 248–253) ja *kompensointi* (mt., 254), eli mitä ohjelmissa vaaditaan aktiivisuuden toteuttamiseksi ja tukemiseksi esimerkiksi palvelujen ja henkilöstön suhteen. Ymmärrämme käsitteet melko samanlaisiksi sillä erotuksella, että kompensointi viittaa enemmän tukemiseen tai täydentämiseen. Myös vanhuspalveluilla yritetään edistää ja kompensoida ikääntyneiden hyvinvointia, itsenäisyyttä ja palveluja. Uhraukset ja kompensointi takaavat tiettyjä asioita, palvelun laatua, kotona asumista ja toimintakykyä. Aktiivinen ikääntyminen vaatii ikääntyneeltä itseltäänkin toimia: terveellisiä

elintapoja, osallisuutta, toimintakyvyn ylläpitoa ja itsenäisyyttä. Kunnan on tuettava tätä palveluin ja esteettömyyden, ikäystävällisyyden, ikääntyneiden tasa-arvoisen kohtelun ja terveyserojen kaventamisen kautta. Tämä näkyy esimerkiksi teknologian käytössä, jota tuetaan opastuksella tai vaatimalla helpompaa teknologiaa. Kotona asumista ja intensiivisempien palvelujen tarpeen siirtoa tukevat tukipalvelut:

Tukipalveluilla pyritään siirtämään varsinaista palvelujen piiriin joutumista myöhemmään ja tukemaan kotona asuvia henkilöitä. (Hankasalmi, 15)

Ikääntyneen oman aktiivisuuden ja kunnan vastuun välistä suhdetta voidaan tarkastella filosofisen parin käsitteen avulla, joka on yksi Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan erottelun tekniikoista. Säntin ja kumppaneiden tulkinnan mukaan sen avulla yksi käsite voidaan erottaa kahdeksi, jolloin vältetään yhteensopimattomuutta ja vahvistetaan argumentatiivista voimaa. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 411–459; Perelman 1996, 142–154; Säntti ym. 2018; ks. Onkila 2017, 145.) Analysoimistamme ohjelmista on eroteltavissa ajatus hyvinvoinnista, joka koostuu palveluista ja omasta aktiivisuudesta, eli tällöin filosofinen pari on kunnan tarjoamat palvelut ja yksilön oma aktiivisuus. Tämän filosofisen parin voidaan tulkita sisältyvän jo vanhuspalvelulakiin (980/2012), jossa tuodaan esiin palvelut, mutta toisaalta myös aktiivisuuteen luettava ikääntyneiden itsenäisyys. Joillakin palveluilla tuetaan aktiivisuutta, kuten kotipalveluilla kotona asumista. Palvelujen siirtämistä tai välttämistä taas voidaan tukea esimerkiksi liikunnan tukemisella. Ennaltaehkäisy, säännöllisten palvelujen piiriin päättymisen siirtäminen mahdollisimman etäälle sekä omat ja läheisten voimavarat ovat olennaisessa roolissa. Kun toimintakyky heikkenee, tarvitaan palveluja ja hoivaa. Filosofista paria voidaan tässä ajatella myös skaalana, jonka yhdessä päässä on suurempi aktiivisuus, toimintakyky ja vähemmän palveluja, kun taas toisessa suurempi palvelujen tarve ja pienempi aktiivisuus.

Ristiriidat

Malli ja vastamalli (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 362–371; Perelman 1996, 125–128) esiin-

tyvät ohjelmissa toispuoleisesti vastamallin vähäisyyden vuoksi, ellei epäterveellisiä elintapoja kuten päihteiden käyttöä, kallista laitetasumista, yksinäisyyttä, taitojen puutetta suhteessa teknologian käyttöön, syrjäytymisvaaraa ja vähävaraisuutta katsota sellaisiksi. Näitä voidaan pitää toisaalta olosuhteina, joihin reagoidaan, mutta myös kvasiloogisuuden ja aktiivisuuden näkökulmasta *ristiriitoina* (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 195–197). Esimerkiksi teknologian käytön lisääminen voi olla ristiriidassa ikääntyneiden nykyisten taitojen kanssa:

Hyvinvointiteknologian ensisijaisena tavoitteena on tuottaa sellaisia teknologiaa hyödynnäviä apuvälineitä, jotka tukevat ikääntyneen kotona asumista ja lisäävät turvallisuuden tunnetta. Myös sosiaalisten suhteiden ylläpito tehostuu erilaisten teknologisten ratkaisujen ansiosta.

Tämän hetken todellisuus on kuitenkin, että moni ikäihminen ei käytä osaa käyttäviä tarpeeksi hyvin esim. nettiä. Syyt ovat moninaisia, ikäihmisillä ei ole oikeanlaisia laitteita, ne maksavat ja uuden oppiminen voi tuntua haastavalta. (Vaasa, 20)

Kotona asuminen korostuu ohjelmissa varsin yhdenmukaisesti. Kuitenkin Hankasalmen ohjelmassa *ristiriidan* ohjelmien kvasiloogiseen ja rajattuun todellisuuteen tuo se, että siinä pohditaan, voidaanko harvaan asutulla seudulla järjestää palveluita haja-asutusalueille vai taajamiin (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 195–197; Kuusisto 1998, 280).

Palvelujen järjestämisen kannalta tulee linjata se pyritäänkö kylissä ja haja-asutusalueilla asuvien vanhusten kotona selviytymisen ja hoitamisen tukemiseen vai keskitetäänkö palvelut ja erilaiset hoitoympäristöt kunnan taajamiin. Asumisen, palvelujen ja hoidon keskitäminen taajamiin tarkoittaisi sitä, että kylillä ja haja-asutusalueilla asuvien vanhusten tulisi muuttaa tutusta elin- ja toimintaympäristöstä palvelujen perässä taajamien ”valoihin” asumaan, elämään ja palveluja saamaan. (Hankasalmi, 13)

Ikääntyneiden moninaisuus ja ikääntymiseen kuulumattomat asiat

Kun aktiivisuusajattelua sidotaan ja kiinnitetään ikääntymiseen esimerkiksi rinnakkaisuussiteillä (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 293–305), ohjelmissa ikääntymisestä myös erotellaan ja *katkaistaan* toisia piirteitä ja ominaisuuksia. Katkaisua voidaan käyttää, kun halutaan katkaista ilmiöihin liitettyjä yhteyksiä ja tekoon ja henkilöön liittyvää vuorovaikutusta. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 310–316; Onkila 2017, 145.) Katkaisulla voidaan tuoda esiin se, miten eläkeläisyys ja vanhuus eivät välttämättä ole enää sama asia, ja se, miten ikääntyneet eivät ole pelkästään hoivan kohteita vaan myös voimavara. Alla olevassa katkelmassa katkaistaan ikääntyneiden määrän suoranainen vaikutus sotepalvelujen kasvuun:

Sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttö ei välttämättä kasva samassa suhteessa kuin iäkkäiden ihmisten määrä. Viime vuosikymmenen kehitys osoittaa, että eliniän pidentyessä myös terveet ja toimintakykyiset vuodet elämässä lisääntyvät. Tutkimuksissa on havaittu, että intensiivisen hoidon ja palvelujen tarve ajoittuu viimeisten elinvuosien ajalle, eletteinpä sitten 75- tai 85-vuotiaiksi. (Tornio, 4)

Suuret ikäluokat taas nähdään samassa ohjelmassa haasteena palvelujärjestelmälle eli suuriin ikäluokkiin liitetään haasteellisuus rinnakkaisuussitein (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 293–305).

Seuraavassa katkelmassa mainitaan ikääntyneiden moninaisuus: kolmasikäiset, ikääntyneet työntekijät ja yli 85-vuotiaat. São Josén (2020, 643–644) tutkimuksessa kolmanteen ikään liitettiin toimijuus, ilman hoivaa selviytyminen ja kuluttaminen, vastaavasti neljanteen ikään yhdistettiin heikkeneminen, hoivan tarpeen kasvaminen ja toimijuuden pieneneminen. Pelkästään kronologista ikää ei ole pidetty riittävänä tapana määrittää neljättä ikää (Petrová Kafková 2016).

Ikääntyneistä puhuttaessa on kuitenkin muistettava, että ikääntyneet muodostavat melko epäyhdenlaisen ryhmän. On olemassa esimerkiksi jako ikääntyneisiin työntekijöihin, kol-

matta ikäänsä eläviin ja varsinaisiin vanhukseen, 85 vuotta täyttäneisiin. Se, minkä ikäisenä vanhuus alkaa on hyvinkin yksilöllistä. Palvelutarpeet alkavat kuitenkin merkittävästi lisääntyä, kun saavutetaan noin 80 vuoden ikä ja hoidon tarpeet lisääntyvät voimakkaasti siitä eteenpäin. (Hankasalmi, 11)

Vaasan ohjelmassa tuodaan esiin, viitaten Rinteen hallitusohjelmaan, että ikääntymiseen ei kuulu pelko, ja että ikääntyneet ovat myös voimavara sen sijaan, että heidät nähtäisiin ainoastaan palvelujen kohteena. Tämä katkaisee ikääntyneisiin liitettävän ajatuksen pelkästään apua tarvitsevina tai palvelujen asiakkaana.

Yksi tärkeimmistä tavoitteista toimenpideohjelmaa laadittaessa on ollut se, että ikääntyneiden hyvinvoinnin edistämisessä tarvitaan kaikkien hallintokuntien yhteistyötä. Ikääntynyt ei ole vain sote-palvelujen asiakas. (Vaasa, 6)

Itsenäistä elämää ja pärjäämistä pidetään ohjelmissa tärkeänä. Katkaisun avulla kuitenkin ilmaistaan, miten itsenäisyys ei tarkoita eristymistä muista:

Ikääntyneiden itsenäinen selviytyminen ja mahdollisuus määrätä mahdollisimman pitkään omasta elämästään tulee olla ikääntymispolitiikan keskeisenä tavoitteena. Ikääntyneiden itsenäistä selviytymistä edistettäessä on erityisesti kiinnitettävä huomioita siihen, ettei se johda ikääntyneiden eristymiseen toisista ikääntyneistä, toisista ikäryhmistä tai ylipäättään yhteiskunnan toiminnoista. (Tornio, 22)

YHTEENVETO JA POHDINTA

Retorisen analyysin avulla on mahdollista tehdä näkyväksi ikääntymispolitiikan poliittisuus; se ei perustu pelkästään tutkittuun tietoon vaan myös arvoihin ja ideologioihin. Retoriikan avulla voidaan nähdä ideoiden kamppailu, ja päätöksentekoon liittyvä epävarmuus. Retoriikan avulla voidaan tarkastella yleisöjä ja eri yleisöjen vakuuttamiskeinoja. Sen avulla on mahdollista laajentaa rationaalisuuden alaa ja paljastaa laajemmin sosiaalisia käytäntöjä ja ideologioita. (Russell ym. 2008.) Tässä tutkimuksessa tarkas-

telimme aktiivisen ikääntymisen ilmenemistä kuntien vanhuspoliittisissa ohjelmissa uuden retoriikan avulla (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971; Perelman 1996). Uuden retoriikan näkökulma mahdollisti sen hahmottamisen, miten aktiivista ikääntymistä rakennetaan ja vakuutetaan näissä intertekstuaalisissa eli toisiin teksteihin viittaavissa ohjelmissa (Siltaoja & Vehkaperä 2011, 210). Intertekstuaalisuus (mt.) tarjosi kehyksen, jonka avulla oli mahdollista peilata ohjelmia suhteessa teksteihin, joihin niissä viitattiin. Julkishallinnollisesta näkökulmasta tarkasteltuna tutkimus näyttää, miten kansallisen tason suunnitelmat ja lait näkyvät ja ohjaavat paikallistason ohjelmia. Voidaan puhua informaatio-ohjauksesta, jolloin kuntien toimintaa ohjataan tiedolla, mutta myös velvoittavasta normi-ohjauksesta vanhuspalvelulain myötä. (Hansson 2002, 15; Jalonen 2008.) Tosin vanhuspalvelulakia on kritisoitu siitä, että sen vaikutus palvelujen laatuun on vähäinen johtuen määritelmien yleisluontoisuudesta (Kaskiharju 2019, 68–69).

Analysoidut ohjelmat olivat hyvin kvasiloo-gisia, eli niiden rakentama todellisuus oli varsin tarkkaan rajattu (Kuusisto 1998, 280). Aktiivisuusdiskurssin vahvuus vaihteli eri ohjelmissa. Joissakin se näkyi selkeämmin, kun taas toisissa hieman irrallisenä ikääntymistä koskevien lukujen ja palvelujen esittelyn joukossa. Aktiivinen ikääntyminen näkyi ohjelmissa ikääntymisen mallina (Timonen 2016), jolloin aktiivisuuteen liitettävät piirteet, kuten terveet elämäntavat, osallisuus ja ikääntyminen liitettiin toisiinsa rinnakkaisuussitein (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 293–305). Ohjelmia rajaavat lain ja suositusten kaltaiset tekstit, ja aktiivinen ikääntyminen piirteineen on ikään kuin sisällytetty ohjelmien määrittelyihin ja analyyseihin. Aktiivisuus ei jää pelkästään yksilöiden vastuulle, vaan myös ympäröivältä yhteiskunnalta vaaditaan uhrauksia ja kompensatiota (ks. Kiuru 2022). Aktiivisuus ja palvelut muodostavatkin filosofisen parin (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 411–459). Ristiriitoja (mt., 195–197) aktiivisen ikääntymisen diskurssiin aiheutti teknologiseen osaamiseen liittyvät puutteet ja vaikeus toteuttaa kotona asumisen politiikkaa harvaanasutulla seudulla. Ikääntyneiden moninaisuutta ja ikääntymiseen kuulumattomia asioita taas ilmaistiin katkaisemisen avulla (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 310–316).

Aktiivinen ikääntyminen näyttäytyy vanhuspoliittisissa ohjelmissa enimmäkseen kotona asumisen, terveiden elintapojen, osallisuuden ja ikäystävällisyyden edistämisen kautta. Kansainvälisessä keskustelussa (esim. Timonen 2016) aktiivisuuteen liitetty työuran pidentäminen ei näy ohjelmissa lukuun ottamatta Vaasan ohjelmassa olevaa mainintaa. Kuntien ohjelmien aktiivisuus muistuttaa enemmän WHO:n versiota aktiivisesta ikääntymisestä, johon kuuluvat terveyden, osallisuuden ja turvallisuuden edistäminen (2002; ks. López-López & Sánchez 2020). Tämä poikkeaa aktiivisen ikääntymisen ilmenemisestä Helsingin Sanomien pääkirjoitusaikeman teksteissä, joissa työn merkitys korostui (Kiuru 2022). Fokus kunnissa vaikuttaa olevan hyvinvoinnissa ja kotona asumisen tuke- misessa työurien pidentämisen sijaan.

Ohjelmissa näkyi myös neljännen iän aktiivisuus, vaikka aktiivisuus on perinteisesti yhdistetty kolmanteen ikään (Petrová Kafková, 2016; Timonen, 2016, 45). Neljännessä iässä aktiivisuus on enemmän pientä aktiivisuutta, ja sitä määrittää myös prekaarisuus liittyen avun tarpeeseen ja sen puutteeseen (Kiuru & Valokivi 2022). Ohjelmissa muistutetaan ikääntyneiden moninaisuudesta ja erityisesti kolmasikäläisten aktiivisuudesta. Neljänteen ikään liittyen huomioidaan palveluasunnoissa asuvat ikääntyneet, joille pyritään tarjoamaan liikunta- ja kulttuuriaktiiviteetteja.

Neljännessä iässä olevien, jo enemmän palveluja tarvitsevien, ikääntyneiden (São José, 2020, 643–644) lisäksi ohjelmissa on mainintoja kielivähemmistöistä, maahanmuuttajataustan omaavista ikääntyneistä ja vähävaraisista. Eri intersektionaalisten tekijöiden (Lumme-Sandt ym. 2020) huomiointia peräänkuulutti myös Vaasan vanhusneuvosto arvioissaan ohjelmasta. Köyhyyttä, syrjäytymistä ja yksinäisyyttä voidaan pitää aktiivisuutta estävinä tekijöinä, mikä on nähtävissä tutkimuskirjallisuudessaakin, kun puhutaan esimerkiksi yhteiskuntaluokan vaikutuksen huomioimisen tarpeellisuudesta suhteessa aktiivisuuteen (Timonen 2016). Vaikka aktiivisen ikääntymisen indeksissä huomioidaan varallisuus taloudellisen turvallisuuden indikaattorilla (AAI, Active Ageing Index Home 2021), aktiivisen ja onnistuneen ikääntymisen kaltaisia käsitteitä voidaan silti kritisoida siitä, että ne eivät ole pystyneet riittävästi näkemään ja haas-

tamaan syrjiviä rakenteita liittyen luokkaan, sukupuoliin tai etniseen taustaan (Ranzijn 2010; Timonen 2016, 1–3; Calasanti & King 2017, 38).

Intersektionaalisten tekijöiden pohtiminen liittyy ikääntymiseen malliin ja vastamalliin (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 362–371; Timonen 2016). Timonen (2016, 61–86) kirjoittaa ikääntymisen mallista, jota voidaan noudattaa omasta halusta tai vastentahtoisesti – etuoikeutetussa asemassa oleva voi haluta työskennellä pitkään samalla kun pienituloisen henkilön työuran pidentämistä sanelee pakko. Vaikka vastamalla kuvaa päinvastainen käytös verrattuna aktiivisen tai onnistuneen ikääntymisen ideaaliin, siihen liittyvät myös haluttua käytöstä estävät tekijät, kuten rakenteelliset ja syrjivät esteet tai mahdollinen haluttomuus elää ikääntymisen mallin mukaisesti. Varallisuuden kaltainen etuoikeus mahdollistaa poisjäännin aktiivisuuden vaateesta. Mitä tulee vastamallin esiintymiseen ohjelmissa, päihteiden käyttö, yksinäisyys ja vähävaraisuus voidaan lukea Timosen mainitsemiin esteisiin mallin mukaiselle käytökselle (mt.). Kallista laitosasumista voidaan taas pitää haasteena, olosuhteena, josta pyritään pois korostamalla kotona asumisen ensisijaisuutta. Samankaltaisena haasteena voidaan pitää muistisairauksia. Keskitalo-Foley ja Naskali (2016, 44) havaitsivat tutkimissaan vanhuuspoliittisissa ohjelmissa, että ikääntyneet nähtiin aktiivisina lukuun ottamatta muistisairaita. Muistisairaat näyttävätyvät samankaltaisesti meidänkin tutkimuksessamme, tosin heidänkin kohdallaan on mainintoja kotona asumisesta ja ennaltaehkäisyä.

Tulostemme perusteella voidaan ajatella, että tiettyjen retoristen keinojen avulla on mahdollista vakuuttaa yleisö (Jokinen 1999a, 46) siitä, mitkä asiat kuuluvat ja mitkä eivät kuulu ikääntymiseen ja minkälaista on haluttu ikääntymisen. Uhrauksen ja kompensaaion (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971, 248–255) kaltaisten retoristen keinojen avulla voidaan hahmottaa yhteiskunnalta ja ympäristöltä odotettavia asioita. Tietynlaisen analyttisen herkkyuden säilyttäminen on tärkeää aktiivisen ikääntymisen diskurssin suhteen, sillä vaikka aktiivisuus yhdistetään hyvinvointiin (Katz 2005b, 121), se ei välttämättä ole aina valinta, vaan seurausta

erilaisten asioiden ristipaineesta, kuten terveyspalvelujen karsimisesta syrjäseudulla, terveys- teknologiaoptimismista ja itsestä huolehtimisen eetoksesta (Lindberg & Lundgren 2022).

Vanhuspoliittiset ohjelmat on mahdollista nähdä strategiatarinoina, joissa oikeutetaan ja vakuutetaan tiettyä visiota, muokaten samalla todellisuutta. Ohjelmien tavoitteet ja toimet esitetään välttämättöminä. (Vaara ym. 2010, 686; Saariketo 2013.) Tässä tutkimuksessa analysoidut ohjelmat ovat melko yksinäisiä (ks. Lehtimäki 2000) lukuun ottamatta Vaasan ohjelmassa olevaa vanhusneuvoston arviota ohjelmasta. Ikääntyneille annettu ääni sopii hyvin strategian sanomaan, eikä ikääntyneille varsinaisesti anneta toimijuutta, vaan heitä enimmäkseen aktivoidaan ja pidetään toiminnan ja hoivan kohteina.

Aktiiviseen ikääntymiseen liittyy vahvasti itsenäisyys ja avun tarvitsemisen minimointi (Lassen & Jespersen 2017, 146). Analysoimisamme ohjelmissa näkyi pyrkimys pitää ikääntyneet toimintakykyisinä mahdollisimman pitkään, ja näin siirtää suurempaa palveluntarvetta mahdollisimman kauas tulevaisuuteen, ja tähän tarvittiin esimerkiksi kotipalveluita. Aktiiviseen ikääntymiseen kuuluva itsenäisyyden vaade voi Lassenin ja Jespersenin mukaan saada avun tarvitsemisen näyttämään ongelmalliselta (mt.). Ikääntyneet eivät kuitenkaan vaikuttaneet tarkastelemisamme ohjelmissa olleen aktiivisuudesta yksin vastuussa, vaan paljon kuvataan eri palveluja ja toimintoja, joilla ikääntyneitä tuetaan tässä. Kunnalla ja ympäristöllä on merkittävä vastuu ikäystävällisen, aktiivisuutta tukevan ympäristön luomisessa (Kiuru 2022). Toisaalta kuntien tarjoama ikäystävällinen ympäristö ja aktiivisuuden mahdollistaminen voidaan nähdä niinkin, että laki vahvistaa kunnan roolia ikään kuin fasilitaattorina ikääntyneille, jotka pyrkivät pysymään kunnossa, hallinnoimaan omia palvelutarpeita ja välttämään niitä ja toimimaan näin itsenäisinä hoivan subjekteina, aktiivisina kansalaisina, jotka sopivat uusliberalismin ideaaliin (Hoppania 2015, 131, 174). Tähän kehityskulkuun on jatkossa kiinnitettävä erityistä huomiota hyvinvointialueiden ohjelmia laadittaessa.

LÄHTEET

- AAI, *Active Ageing Index Home* (2021). AAI project, joint project by the United Nations Economic Commission for Europe (UNECE) and the European Commission. Haettu sivulta <https://statswiki.unece.org/display/AAI/Active+Ageing+Index+Home>, 7.12.2022.
- Ahosola, Päivi. (2018). *Vanhushoivapolitiikan uus-familismi: Omaisttomat hoivan tarvitsijat institutionaalisen hallinnan kohteena*. Tampere: Tampere University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0804-9>.
- Ahosola, Päivi & Henriksson, Lea (2016). Ihana itsenäinen vanhuus! Vanhuspoliittisten strategioiden toiveuni vanhuudesta ilman julkista hoivaa. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja*, 44 (2), 45–63.
- Álvarez-García, José, Durán-Sánchez, Amador, Del Río-Rama, María de la Cruz & García-Vélez, Diego Fernando (2018). Active ageing: Mapping of scientific coverage. *International journal of environmental research and public health*, 15(12), 2727. <https://doi.org/10.3390/ijerph15122727>.
- Atkinson, Nathan, S., Kaufer, David & Ishizaki, Suguru (2008). Presence and global presence in genres of self-presentation: A framework for comparative analysis. *Rhetoric Society Quarterly*, 38(4), 357–384. <https://doi.org/10.1080/02773940802167583>.
- Bacchi, Carol (2000). Policy as discourse: What does it mean? Where does it get us? *Discourse (Abingdon, England)*, 21(1), 45–57. <https://doi.org/10.1080/01596300050005493>.
- Calasanti, Toni & King, Neal (2017). Successful aging, ageism, and the maintenance of age and gender relations. Teoksessa Lamb, Sarah (Ed.), *Successful Aging as a Contemporary Obsession – Global Perspectives* (s. 27–40). New Brunswick: Rutgers University Press.
- Cumming, Elaine & Henry, William, E. (1961). *Growing Old. The Process of Disengagement*. New York: Basic Books.
- Descamp, Mary Therese (2007). Perelman and Olbrechts-Tyteca's "new" rhetoric through a cognitive lens. Teoksessa DesCamp, Mary Therese (Ed.), *Metaphor and Ideology: Liber Antiquitatum Biblicarum and Literary Methods Through a Cognitive Lens* (s. 127–190). Boston: Brill.
- van Dyk, Silke (2014). The appraisal of difference: Critical gerontology and the active-ageing-paradigm. *Journal of Aging Studies*, 31, 93–103. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2014.08.008>.
- Ehni, Hans-Joerg, Kadi, Selma, Schermer, Maartje & Venkatapuram, Sridhar (2018). Toward a global geroethics – gerontology and the theory of the good human life. *Bioethics*, 32(4), 261–268. <https://doi.org/10.1111/bioe.12445>.
- EurWORK. European Observatory of Working Life (2018) *Active ageing*. Haettu sivulta <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/industrial-relations-dictionary/active-ageing>, 7.12.2022.
- Fernández-Ballesteros, Rocío, Molina, María-Angeles, Schettini, Rocío & Santacreu, Marta (2013a). The semantic network of aging well. Teoksessa Robine, Jean-Marie, Jagger, Carol & Crimmins, Eileen M. (Eds.), *Healthy Longevity, A Global Approach, Annual Review of Gerontology and Geriatrics. Volume 33* (s. 79–107). New York: Springer Publishing Company.
- Fernández-Ballesteros, Rocío, Robine, Jean Marie, Walker, Alan & Kalache, Alex (2013). Active aging: A global goal. *Current Gerontology and Geriatrics Research*, 298012-4. <https://doi.org/10.1155/2013/298012>.
- Foster, Liam & Walker, Alan (2015). Active and successful aging: A European policy perspective. *The Gerontologist*, 55(1), 83–90. <https://doi.org/10.1093/geront/gnu028>.
- Foster, Liam & Walker, Alan (2021). Active ageing across the life course: Towards a comprehensive approach to prevention. *BioMed Research International*, 6650414-11. <https://doi.org/10.1155/2021/6650414>.
- Godin, Benoit (1997). The rhetoric of a health technology: The microprocessor patient card. *Social Studies of Science*, 27(6), 865–902. <https://doi.org/10.1177/030631297027006002>.
- Hansson, Aino-Inkeri (2002). *Selvitys sosiaali- ja terveystieteiden ohjauksesta ja valvonnasta. Selvityshenkilön raportti*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.
- Hasmanová Marhánková, Jaroslava (2017). Seductive solutions, inspiration, easy-to-remember phrases, and ambiguity: Why is the idea of active ageing so successful? Teoksessa Tomczyk, Łukasz & Klimczuk Andrzej (Eds.), *Selected Contemporary Challenges of Ageing Policy*. Kraków: Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie (s. 7–25). DOI:10.24917/9788380840911.
- Hinterlong, James, Morrow-Howell, Nancy & Sherraden, Michael (2001) Productive aging: principles and perspectives. Teoksessa Morrow-Howell, Nancy, Hinterlong, James & Sherraden, Michael (Eds.), *Productive Aging. Concepts and Challenges* (s. 3–18). Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press.

- Hoppania, Hanna-Kaisa (2015). *Care as a Site of Political Struggle*. Helsinki: University of Helsinki.
- Hoppania, Hanna-Kaisa, Mäki-Petäjä-Leinonen, Anna & Nikumaa, Henna (2017). (Un)equal treatment? Elderly care and disability services for people with dementia in Finland. *European Journal of Social Security*, 19(3), 225–241. <https://doi.org/10.1177/1388262717728604>.
- Jalonen, Harri (2008). Informaatio-ohjaus tietojohdantamisen näkökulmasta. *Informaatiotutkimus*, 27(2), 34–47.
- Jensen, Per H. & Skjøtt-Larsen, Jakob (2021). Theoretical challenges and social inequalities in active ageing. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(17), 9156. <https://doi.org/10.3390/ijerph18179156>.
- Jokinen, Arja (1999a). Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 37–53). Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja (1999b). Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 126–159). Tampere: Vastapaino.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (1998) Retoriikka. Teoksessa Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.), *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot* (s. 233–272). Helsinki: Gaudeamus.
- Karisto, Antti (2020). Vanhenemisen kieli: sosiaaligerontologian näkökulma. Teoksessa: Hippi Kaarina, Mäntynen, Anne & Lindholm, Camilla (toim.), *Vanhuus ja kielenkäyttö* (s. 49–75). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kaskiharju, Eija (2019). Mitä virkaa on vanhustalvella? Laadunvarmistuksella kohti parempaa toimintakykyä ja palvelujen saantia. *Gerontologia*, 33(2), 57–73. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.76985>
- Katz, Stephen (1992). Alarmist demography – power, knowledge, and the elderly population. *Journal of Aging Studies*, 6(3), 203–225. [https://doi.org/10.1016/0890-4065\(92\)90001-M](https://doi.org/10.1016/0890-4065(92)90001-M).
- Katz, Stephen (2005a). Critical gerontological theory: intellectual fieldwork and the nomadic life of ideas. Teoksessa Katz, Stephen (Ed.), *Cultural Aging: Life Course, Lifestyle, and Senior Worlds* (s. 85–100). Peterborough: Broadview Press.
- Katz, Stephen (2005b). Busy Bodies: activity, aging, and the management of everyday life. Teoksessa Katz, Stephen (Ed.), *Cultural Aging: Life Course, Lifestyle, and Senior Worlds* (s. 121–139). Peterborough: Broadview Press.
- Keskitalo-Foley, Seija & Naskali, Päivi (2016). Tracing gender in political ageing strategies and the press in Finnish Lapland. Teoksessa Naskali, Päivi, Seppänen, Marjaana & Begum, Shahnaj (Eds.), *Ageing, Wellbeing and Climate Change in the Arctic: An Interdisciplinary Analysis* (s. 30–48). London: Routledge.
- Kiuru, Hilla (2022). Aktiivisen ikääntymisen diskurssi Helsingin Sanomien pääkirjoitusuudalla vuosina 2000–2015. *Gerontologia*, 36(2), 143–157. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.109935>
- Kiuru, Hilla & Valokivi, Heli (2022). “I do those things to pass the time”: Active ageing during fourth age. *Journal of Aging Studies*, 61, 101037. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2022.101037>
- Kuusisto, Riikka (1998). Sodan retoriikasta. Persianlahden ja Bosnian konfliktit läntisten suurvaltajohtajien lausunnoissa. Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilka (toim.), *Pelkkää retoriikka* (s. 267–291). Tampere: Vastapaino.
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012). Haettu sivulta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>, 7.12.2022.
- Lassen Aske Juul & Jespersen Astrid Pernille (2017). Getting old and keeping going. The motivation technologies of active aging in Denmark. Teoksessa Lamb, Sarah (Ed.), *Successful Aging as a Contemporary Obsession – Global Perspectives* (s. 141–153). New Brunswick: Rutgers University Press.
- Lehtimäki, Hanna (2000). *Strategiatarina kaupungista ja sen toimijoista*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Leinonen, Anu (2007). Tuottava ikääntyminen: käsitteestä käyttömahdollisuuksiin. *Yhteiskuntapolitiikka*, 72(3), 295–308.
- Lindberg, Jens & Lundgren, Anna Sofia (2022). The affective atmosphere of rural life and digital healthcare: Understanding older persons’ engagement in eHealth services. *Journal of Rural Studies*, 95, 77–85. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2022.07.020>.
- López-López, Raúl & Sánchez Mariano (2020) The institutional active aging paradigm in Europe (2002-2015). *The Gerontologist*, 60(3), 406–415. <https://doi.org/10.1093/geront/gnz094>.
- Lumme-Sandt, Kirsi, Nikander Pirjo, Pietilä, Ilkka & Vakimo, Sinikka (2020). Ikäkäsitykset päättökäytön taustalla. *Gerontologia*, 34(4), 359–62.
- Mendes, Felismina Rosa (2013). Active ageing: A right or a duty? *Health Sociology Review*,

- 22(2), 174–185. <https://doi.org/10.5172/hesr.2013.22.2.174>.
- Möttönen, Sakari & Kettunen, Pekka (2015). Kuntien strategiadokumentit: Systemiteoreettista pohdintaa suurten kaupunkien strategioista. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja*, 43(2), 126–143.
- Næss, Arne (1953). *Interpretation and preciseness: A contribution to the theory of communication*. Skrifter utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo II. Historisk-filosofisk klasse. Oslo: Norske videnskap-akademi.
- Onkila, Tiina (2017). Employee rhetoric in the acceptance or rejection of corporate environmentalism. *Organization & Environment*, 30(2), 142–161. <https://doi.org/10.1177/1086026616633270>.
- Perelman, Chaïm (1996). *Retoriikan valtakunta*. Tampere: Vastapaino.
- Perelman, Chaïm & Olbrechts-Tyteca, Lucie (1971) *The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation*. Notre Dame (IN): University of Notre Dame Press.
- Petrová Kafková, Marcela (2016). The “real” old age and the transition between the third and fourth age. *Sociológia – Slovak Sociological Review*, 48(6), 622–640.
- Puro, Jukka-Pekka (2006). *Retoriikan historia*. Helsinki: WSOY.
- Ranzijn Rob (2010). Active ageing —Another way to oppress marginalized and disadvantaged elders?: Aboriginal elders as a case study. *Journal of Health Psychology*, 15(5), 716–23. <https://doi.org/10.1177/1359105310368181>.
- Rowe, John, W & Kahn, Robert L. (1997). Successful aging. *The Gerontologist*, 37(4), 433–440, <https://doi.org/10.1093/geront/37.4.433>.
- Russell, Jill, Greenhalgh, Trisha, Byrne, Emma & McDonnell, Janet (2008). Recognizing rhetoric in health care policy analysis. *Journal of Health Services Research & Policy*, 13(1), 40–46. <https://doi.org/10.1258/jhsrp.2007.006029>.
- Saariketo, Minna (2013). Tulevaisuuden ihanne-toimijan tarinallinen tuottaminen Euroopan digitaalistrategiassa. *Hallinnon tutkimus*, 32(4), 270–283.
- São José, José Manuel Sousa de (2020). Care and the shadow of the fourth age: How does home care get caught up in it and how does it stay away from it? *Ageing and Society*, 40(3), 643–662. <https://doi.org/10.1017/S0144686X18001241>.
- Sellnow, Timothy & Brand, Jeffrey (2001). Establishing the structure of reality for an industry: Model and anti-model arguments as advocacy in Nike’s crisis communication. *Journal of Applied Communication Research*, 29(3), 278–295. <https://doi.org/10.1080/00909880128109>.
- Seppänen, Marjaana & Koskinen, Simo (2010). Ikääntymispolitiikka. teoksessa Niemelä Pauli (toim.) *Hyvinvointipolitiikka* (s. 388–414). Helsinki: WSOYPro
- Siltaoja, Marjo & Vehkaperä, Mervi (2011). Diskurssianalyysi johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.), *Menetelmäviidakon raivaajat – perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan* (s. 206–231). Helsinki: JTA.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. *Ikäkkäiden henkilöiden palvelujen laatu ja kehittäminen*. Haettu sivulta <https://stm.fi/ikaantyneiden-palvelut/laatu-kehittaminen>, 8.12.2022.
- Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto (2001). *Ikäihmisten hoitoa ja palvelua koskeva laatusuositus*. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2001:4. Haettu sivulta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70121/ikaihminen.pdf?sequence=1>, 7.12.2022.
- Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto (2008). *Ikäihmisten palvelujen laatusuositus*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:3. Haettu sivulta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73379/Julk_2008_3_ikaihmiset_verkko.pdf, 7.12.2022.
- Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto (2013). *Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:11. Haettu sivulta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/69933/ISBN_978-952-00-3415-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 7.12.2022.
- Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto (2017). *Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:6. Haettu sivulta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80132/06_2017_Laatusuositusjulkaisu_fi_kansilla.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 7.12.2022.
- Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto (2020). *Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023: Tavoitteena ikäystävällinen Suomi*. Julkaisuja 2020: 29. Haettu sivulta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162455/STM_2020_29_.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 8.12.2022.

- Summa, Hilikka (1998). Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus. Teoksessa Palonen, Kari ja Summa, Hilikka (toim.), *Pelkkää retoriikkaa* (s. 51–83). Tampere: Vastapaino.
- Säntti, Janne, Puustinen, Mikko ja Salminen, Jari (2018). Theory and practice in Finnish teacher education: A rhetorical analysis of changing values from the 1960s to the present day. *Teachers and Teaching, Theory and Practice*, 24(1), 5–21. <https://doi.org/10.1080/13540602.2017.1379387>.
- Timonen, Virpi (2016). *Beyond Successful and Active Ageing. A Theory of Model Ageing*. Bristol, UK: Policy Press.
- Vaara, Eero, Sorsa, Virpi & Pälli, Pekka (2010). On the force potential of strategy texts: A critical discourse analysis of a strategic plan and its power effects in a city organization. *Organization (London, England)*, 17(6), 685–702. <https://doi.org/10.1177/1350508410367326>.
- World Health Organization (2002). *Active Ageing: A Policy Framework*. Haettu sivulta https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/67215/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf?sequence=1, 8.12.2023.
- World Health Organization (2017). *Global strategy and action plan on ageing and health*. Haettu sivulta 9789241513500-eng (1).pdf, 22.12.2022.
- Winton, Sue (2013). Rhetorical Analysis in Critical Policy Research. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 26(2), 158–177. <https://doi.org/10.1080/09518398.2012.666288>.